

B.Ed. (Two Years Course) Semester - III

**Paper Code CP-302 : Pedagogy of School
Subject One Part - II (English, Marathi,
Hindi, Urdu, Biological Science,
Mathematics & Commerce)**

P. Pages : 15

Time : Two Hours

Max. Marks : 35

- Notes :
1. All questions are to attempted.
 2. Write the subject and medium clearly on answer book.
 3. Maximum marks for each subject are 35.

- सूचना :-
1. सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 2. विषय व माध्यम उत्तरपुस्तिकेवर स्पष्टपणे लिहा.
 3. प्रत्येक विषयासाठी कमाल 35 गुण आहेत.

- सूचनाएँ :-
1. सभी प्रश्न हल कीजिये।
 2. उत्तर पुस्तिका पर अपना विषय व माध्यम स्पष्ट रूपसे लिखिए।
 3. प्रत्येक विषय के लिए अधिकतम अंक 35 हैं।

English

1. 'Professional growth of English teacher is a continuous process' Illustrate the statement. 15
Explain the importance of inservice training programmes and conferences for the professional growth of teacher.

OR

'A teacher who has very little knowledge of English language and its methodology cannot do justice to the teaching of English' Explain the statement. **15**

2. a) What do you mean by workbook? Why workbook is necessary for students? **5**

b) Discuss the various traditional learning resources with their educational use. **5**

OR

c) Which are the technological based learning resources? Explain their merits and demerits. **5**

d) 'Speaking English with appropriate pronunciation deserves special attention in English' Illustrate the statement and Explain its impact on English teaching. **5**

3. a) What are the various types of reading? State the aims of extensive and intensive reading. **5**

b) Discuss the role of listening and speaking in learning English language. **5**

OR

c) 'Reading plays a important role in personality development' prove it and suggest some activities to develop reading. **5**

d) What do you mean by linguistic system? Explain the concept of phonology and morphology. **5**

मराठी

1. सेवांतर्गत प्रशिक्षण संकल्पना स्पष्ट करून शिक्षकांच्या व्यावसायिक वृद्धीसाठी त्याचे महत्त्व व आवश्यकता विशद करा? 15

किंवा

भाषा शिक्षकांच्या व्यावसायिक वृद्धीसाठी कार्य करणाऱ्या विविध वाहिन्यांच्या कार्यात्मक योगदानाची सविस्तर चर्चा करा? 15

2. अ) भाषिक विभिन्नतेचा मराठी भाषेवर होणारा परिणाम स्पष्ट करा. 5

ब) मराठी भाषेचे अध्यापनशास्त्रीय उपयोजन स्पष्ट करा. 5

किंवा

क) शिक्षण हस्तपुस्तिका व कार्यपुस्तिकांचे गुणदोषासह विवेचन करा? 5

ड) भाषिक वर्तनाचा अध्ययन विकसनावर होणारा परिणाम विशद करा. 5

3. अ) भाषिक कौशल्याचे कोणतेही दोन प्रकार सांगून महत्त्व विशद करा. 5

ब) भाषिक प्रणालीतील अध्ययन कौशल्याचे महत्त्व व आवश्यकता विशद करा. 5

किंवा

क) मराठी विषयातील शब्दार्थ संबंधीचे नियम स्पष्ट करा. 5

ड) मराठी विषयामध्ये भाषण प्रणालीचे महत्त्व स्पष्ट करा. 5

हिंदी

1. हिंदी अध्यापक का स्वभाव - प्रकृति - दृष्टिकोन की चर्चा करते हुए गुण एवं योग्यता विस्तार से लिखिए । 15

अथवा

सेवांतर्गत प्रशिक्षण का महत्व बताकर आप अपनी व्यावसायिक योग्यता कैसे बढ़ाएंगे? विस्तार से लिखिए । 15

2. अ) परंपरागत अधिगम साधनों के गुण दोषों पर चर्चा कीजिए। 5
ब) अधिगम (अध्ययन) के साधनों का महत्व लिखिए । 5

अथवा

क) भाषा प्रणाली के तहत उच्चारण विभिन्नता का प्रभाव हिंदी पर कैसे होता है उदाहरण देकर लिखिए । 5

ड) तंत्रविज्ञान पर आधारित किन्हीं दो साधनों की चर्चा कीजिए । 5

3. अ) श्रवण कौशल के बौद्धिक अंगों की चर्चा कीजिए। 5
ब) शब्दों का निर्माण कैसे होता है यह बताकर शब्दों के प्रकार लिखिए। 5

अथवा

क) भाषण दोष कौनसे होते हैं यह बताकर उनके निराकरण के उपाय लिखिए । 5

ड) लेखन कौशल के प्रकार लिखिए । 5

URDU

سوال ۱: سیکھنے کے وسائل کی افادیت و اہمیت مفصل تحریر کیجئے۔

۱۵

یا
سیکھنے کے فنی بنیادی وسائل اور انکی خوبیاں و خامیاں لکھیے۔

سوال ۲: (۱) اردو زبان کے استعمال میں تلفظ کی اہمیت تحریر کیجئے۔

۵

(۲) روایتی سیکھنے کے وسائل میں دستی ہیانس Hand book کی اہمیت لکھئے۔

۵

یا
(۱) زبان کے مطالعے میں مہارتوں کی اہمیت لکھئے۔

(۲) زبان کی مہارتوں میں پڑھنا اس مہارت کی افادیت لکھئے۔

۵

سوال ۳: (۱) اردو معلم کی پڑاثر خوبیاں تحریر کیجئے۔

۵

(۲) اردو معلم کی دوران ملازمت کا نفرنس میں حویلیت کی اہمیت لکھیے۔

۵

یا
(۱) معلم کی پیشہ وارانہ صلاحیتوں کو پروان چڑھانے میں دوران ملازمت تربیت کی

۵

اہمیت لکھئے۔

(۲) معلم کی پیشہ وارانہ ترقی کے لئے ارضلع تعلیم و تربیت تنظیم (DIET) کی اہمیت

۵

لکھئے۔

Biological Science

1. Explain the criteria of a good Text - book of Biological Science. State the need and importance of teachers Hand Book in the teaching of this subject. **15**

OR

What qualities are essential for a Biological Science teacher? Explain them. State the role of Science - teacher association in the professional growth of Biological Science teachers. **15**

2. a) Explain the importance of Biological Science Laboratory. Prepare a list of essential equipments in it. **5**
- b) Explain the importance of Television in the teaching of Biological Science. **5**

OR

- c) State the importance and need of Science - Fair in the teaching of Biological Science. **5**
- d) Explain the importance of LCD projector in the teaching of Biological Science. **5**

3. a) Explain the purpose of Evaluation in Biological Science Subject. **5**
- b) Explain the importance of Remedial teaching in Biological Science subject. **5**

OR

- c) What is Blue - Print? Explain its importance. **5**
- d) Explain the usability of check - list in the evaluation of Biological Science Subject. **5**

मराठी माध्यम

1. जीवशास्त्रीय विज्ञान विषयाच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष स्पष्ट करून या विषयाच्या अध्यापनासाठी शिक्षक हस्तपुस्तिकेची गरज व महत्त्व विशद करा. 15

किंवा

- जीवशास्त्रीय विज्ञान विषयाच्या शिक्षकांच्या अंगी कोणती आवश्यक गुणवैशिष्ट्ये असावीत? हे स्पष्ट करून जीवशास्त्रीय विज्ञान शिक्षकांच्या व्यावसायिक वाढीत विज्ञान शिक्षक संघटनेची भूमिका विशद करा. 15

2. अ) जीवशास्त्रीय विज्ञान विषयाच्या प्रयोग शाळेचे महत्त्व स्पष्ट करून यातील आवश्यक उपकरणांची यादी तयार करा. 5
ब) जीवशास्त्रीय विज्ञान अध्यापनात दूरदर्शनचे महत्त्व स्पष्ट करा. 5

किंवा

- क) जीवशास्त्रीय विज्ञान अध्यापनात विज्ञान जत्रेचे (Science Fair) महत्त्व व आवश्यकता विशद करा. 5
ड) जीवशास्त्रीय विज्ञान अध्यापनात LCD प्रक्षेपकाचे महत्त्व स्पष्ट करा. 5

3. अ) जीवशास्त्रीय विज्ञान विषयात मूल्यमापनाचा हेतू स्पष्ट करा. 5
ब) जीव विज्ञान विषयात उपचारात्मक अध्यापनाचे महत्त्व स्पष्ट करा. 5

किंवा

- क) संविधान तक्ता (Blue Print) म्हणजे काय? संविधान तक्त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. 5
ड) जीवविज्ञान विषयाच्या मूल्यमापनात पडताळा सूची (Check list) ची उपयुक्तता स्पष्ट करा. 5

हिंदी माध्यम

1. जीव विज्ञान विषय के अच्छे पाठ्यपुस्तक के मापदंड स्पष्ट करते हुए इस विषय के अध्यापन हेतु अध्यापक हस्तपुस्तिका की आवश्यकता एवं महत्व विशद कीजिये। 15

अथवा

- जीवशास्त्रीय विज्ञान विषय के अध्यापक में कौनसी अनिवार्य गुणविशेषताएं होनी चाहिये? यह स्पष्ट करते हुए जीवशास्त्रीय विज्ञान विषय के अध्यापकों की व्यावसायिक वृद्धि में विज्ञान अध्यापक संगठन की भूमिका विशद कीजिये। 15

2. अ) जीवशास्त्रीय विज्ञान विषय की प्रयोगशाला का महत्व स्पष्ट करते हुए, इसके आवश्यक उपकरणों की सूची तैयार कीजिये। 5
ब) जीवशास्त्रीय विज्ञान के अध्यापन में दूरदर्शन (TV) का महत्व स्पष्ट कीजिये। 5

अथवा

- क) जीवशास्त्रीय विज्ञान विषय के अध्यापन में विज्ञान मेला (Science - Fair) का महत्व एवं आवश्यकता विशद कीजिये। 5
ड) जीवविज्ञान के अध्यापन में LCD प्रक्षेपक का महत्व स्पष्ट कीजिये। 5

3. अ) जीवशास्त्रीय विज्ञान विषय में मूल्यांकन के हेतु स्पष्ट कीजिये। 5
ब) जीव विज्ञान विषय में उपचारात्मक अध्यापन का महत्व स्पष्ट कीजिये। 5

अथवा

- क) संविधान सारणी (Blue-Print) याने क्या? संविधान सारणी का महत्व स्पष्ट कीजिये। 5
ड) जीवविज्ञान विषय के मूल्यांकन में पड़ताल जाँच सूची (Check - list) की उपयोगिता स्पष्ट कीजिये। 5

Mathematics

1. Illustrate the concept of Diagnostic and Remedial Teaching in Mathematics. 15

OR

Which tools are useful for Evaluation of Mathematics? Discuss in detail any two of them. 15

2. a) Illustrate the importance of Black - Board in teaching of Mathematics subject. 5

- b) State the need of field trip in Mathematics subject. 5

OR

- c) How will you organise the Mathematics fair to develop interest in Mathematics subject? 5

- d) Illustrate the use of charts and model for Mathematics teaching. 5

3. a) Critically examine the Mathematics text book of Std. VIIIth. 5

- b) Explain the need of teacher's handbook for teaching of Mathematics subject. 5

OR

- c) Which points are to be included in students work book? Explain. 5

- d) Explain the necessity of teachers association for Mathematics subject. 5

मराठी माध्यम

1. गणित अध्यापनात निदानात्मक व उपचारात्मक अध्यापनाची संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा. 15

किंवा

गणित अध्यापनाच्या मूल्यमापनासाठी कोणकोणती साधने उपयुक्त ठरतात? त्यावेळी कोणत्याही दोनची सविस्तर चर्चा करा. 15

2. अ) गणित अध्यापनात फलक कार्याचे महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. 5
ब) गणित विषयात क्षेत्रीय भेटीची गरज विशद करा. 5

किंवा

- क) गणित विषयात अभिरुची विकसित करण्यासाठी गणित जत्रेचे आपण आयोजन कसे कराल? 5
ड) गणित अध्यापनात तक्ते व प्रतिकृतीचा उपयोग सोदाहरण स्पष्ट करा. 5

3. अ) गणित विषयाच्या वर्ग 8 च्या पाठ्यपुस्तकाचे चिकित्सक परिक्षण करा. 5
ब) गणित विषयाच्या अध्यापनासाठी शिक्षक हस्तपुस्तिकेची गरज स्पष्ट करा. 5

किंवा

- क) विद्यार्थ्यांच्या कार्य पुस्तिकेत कोणत्या बाबींचा समावेश असतो? स्पष्ट करा. 5
ड) गणित विषयासाठी शिक्षक संघटनेची आवश्यकता स्पष्ट करा. 5

हिंदी माध्यम

-
1. गणित अध्यापन में नैदानिक एवं उपचारात्मक अध्यापन की संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट कीजिये। 15
- अथवा**
- गणित विषय के मूल्यांकन हेतु कौनसे साधन उपयुक्त हैं? उनमें से किन्हीं दो पर विस्तार से चर्चा कीजिये। 15
2. अ) गणित अध्यापन में श्यामपट (Black Board) का महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट कीजिये। 5
- ब) गणित विषय में क्षेत्र भेद की आवश्यकता विशद कीजिये। 5
- अथवा**
- क) गणित विषय में रुची विकसित करने हेतु गणित जत्रा का आप आयोजन किस प्रकार करेंगे। 5
- ड) गणित अध्यापन में तालिका एवं प्रतिकृती की उपयोगिता सोदाहरण स्पष्ट कीजिये। 5
3. अ) गणित विषयके कक्षा 8 वी के पाठ्यपुस्तक का चिकित्सक परिक्षण कीजिये। 5
- ब) गणित विषय के अध्यापन के लिये शिक्षक हस्तपुस्तिका की आवश्यकता स्पष्ट कीजिये। 5
- अथवा**
- क) छात्रों की कार्यपुस्तिका में कौनसी बातों का समावेश होता है। स्पष्ट कीजिये। 5
- ड) गणित विषय के लिये अध्यापक संगठन की आवश्यकता स्पष्ट कीजिये। 5

Commerce

1. Explain the importance of co-curricular activities in Commerce subject. Which co-curricular activities will you organise while teaching the commerce subject? Explain two of them in brief. 15

OR

Which are the teaching aids to be used in Commerce teaching? Illustrate the importance of models? black board in commerce teaching. 15

2. a) Explain the criteria of good text book of commerce? 5

- b) With the help of the criteria of a good text book criticise the text book of commerce which you are teaching? 5

OR

- c) State the merits and demerits of teacher's handbook. 5

- d) Explain the need of students work book for the students of commerce subject. 5

3. a) Explain the importance of workshop for professional growth of a commerce teacher. 5

- b) Describe the disposition of commerce teacher? 5

OR

- c) Explain the importance of NCERT for professional growth of Commerce Teacher? 5

- d) Explain the importance of conference for professional growth of Commerce Teacher? 5

मराठी माध्यम

1. वाणिज्य विषयात अभ्यासपूरक कार्यक्रमांचे महत्त्व स्पष्ट करा. 15
वाणिज्य विषयाच्या अध्यापनात कोणकोणत्या अभ्यासपूरक कार्यक्रमांचे आयोजन करा? त्यापैकी कोणत्याही दोन उपक्रमांचे सविस्तर वर्णन करा?

किंवा

वाणिज्य अध्यापनात कोणकोणती शैक्षणिक साधने उपयोगात आणाल? त्यापैकी प्रतिकृती व फलकाचे वाणिज्य अध्यापनात महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. 15

2. अ) वाणिज्याच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष स्पष्ट करा? 5
ब) चांगल्या पाठ्यपुस्तकाच्या निकषांचे आधारे तुम्ही शिकवित असलेल्या वाणिज्याच्या पाठ्यपुस्तकाचे टिकात्मक परिक्षण करा? 5

किंवा

- क) शिक्षक हस्तपुस्तिकेचे गुणदोष सांगा. 5
ड) वाणिज्य विषयाच्या विद्यार्थ्यांकरिता कार्यपुस्तिकेची गरज स्पष्ट करा. 5

3. अ) वाणिज्य शिक्षकांच्या व्यावसायिक वृद्धीसाठी कार्यशाळेचे महत्त्व स्पष्ट करा. 5
ब) वाणिज्य शिक्षकांच्या स्वभाव वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा. 5

किंवा

- क) वाणिज्य शिक्षकांच्या व्यावसायिक वृद्धीसाठी NCERT चे महत्त्व स्पष्ट करा. 5
ड) वाणिज्य शिक्षकांच्या व्यावसायिक वृद्धीसाठी परिषदेचे महत्त्व स्पष्ट करा. 5

हिंदी माध्यम

1. वाणिज्य विषय में पाठ्यपुरक कार्यक्रमों का महत्व स्पष्ट कीजिये। 15
वाणिज्य विषय के अध्यापन में कौनकौनसे अभ्यासपुरक
(पाठ्यपुरक) कार्यक्रमोंका आयोजन करेंगे? किसी दो उपक्रम का
सविस्तर वर्णन कीजिये।

अथवा

- वाणिज्य अध्यापन में कौनकौनसे शैक्षिक साधनों का प्रयोग 15
करोगे? उनमें से प्रतिकृती और फलक का महत्व सोदाहरण स्पष्ट
कीजिये।

2. अ) वाणिज्य के अच्छे पाठ्यपुस्तक के मानक स्पष्ट कीजिये। 5
ब) अच्छी पाठ्यपुस्तक के मानक के आधार पर आपके द्वारा पढ़ाये 5
जानेवाली वाणिज्य की पाठ्यपुस्तक का टिकात्मक परीक्षण
कीजिये।

अथवा

- क) अध्यापक हस्तपुस्तिका के गुणदोष बताईये। 5
ड) वाणिज्य के छात्रों के लिये कार्यपुस्तिका की आवश्यकता स्पष्ट 5
कीजिये।

3. अ) वाणिज्य शिक्षक व्यावसायिक वृद्धि हेतु कार्यशाला का महत्व स्पष्ट 5
कीजिये।
ब) वाणिज्य अध्यापक के स्वभाव विशेषताओं का वर्णन कीजिये। 5

अथवा

- क) वाणिज्य अध्यापक की व्यावसायिक वृद्धि के लिए NCERT का 5
महत्व स्पष्ट कीजिये।
ड) वाणिज्य अध्यापक की व्यावसायिक वृद्धि के लिए सेवांतर्गत 5
प्रशिक्षण का महत्व स्पष्ट कीजिये।
